

22.4 Etymologie

Etymologie wordt in de van Dale gedefiniëerd als ‘woordafleidkunde’. Men zou het ook kunnen omschrijven als ‘de studie van de oorspronkelijke betekenissen van woorden’. In deze sectie willen wij u gewoon wijzen op woorden (vaak ‘dure’ woorden) die ook in het Nederlands voorkomen. Deze nieuwtestamentische woorden hebben vaak dezelfde betekenis en vaak een klank die dicht bij die van het Nederlandse equivalent komt. Dit komt omdat beide de Koinè en het Nederlands Indo-Europese talen zijn. Van India tot Engeland komen dus in allerlei talen woorden voor die veel van elkaar weg hebben, beide in betekenis en klank. Probeer u a.u.b. deze woorden ook van buiten te leren. Dat kan niet zo moeilijk zijn, omdat ze of aan het Nederlands verwant zijn, of geïmporteerd zijn (bijv. via het Engels of Frans, of rechtstreeks).

De kopjes en nummers verwijzen naar de lessen van de cursus.

ἀγαθος	--	‘goed’; vgl. de meisjesnaam ‘Agaat’, ‘Agatha’, enz.
ἄγγελος	--	‘boodschapper’; vgl. ‘engel’
ἄγκυρα	--	‘anker’
ἄγνοεω	--	‘ik weet niet’; vgl. ‘agnost’
ἄγρος	--	‘veld’; vgl. Lat. ‘ager’, D. ‘Acker’, Eng. ‘acre’
ἀήρ	--	‘lucht’; vgl. Engels ‘air’
ἄθεος	--	‘zonder God’; vgl. ‘atheïst’
αἷμα	--	‘bloed’; vgl. ‘hematologie’
αἰνίγμα	--	‘raadsel’; vgl. Eng. ‘enigma’
αἵρεσις	--	‘keuze’; ‘mening’, ‘sekte’; vgl. Eng. ‘heresy’
αἱρετικός	--	‘sektarisch’, ‘geopiniëerd’; vgl. Eng. ‘heretic’
αἰών	--	‘eeuw’ (hieraan verwant!); vgl. Eng. ‘aeon’
ἀκουω	--	‘ik hoor’; vgl. ‘akoestisch’
ἄκρος	--	‘hoogtepunt’; vgl. ‘acrofobie’
ἀλαβαστρον	--	‘parfumfles’; vgl. ‘alabast(er)’, ‘albast’ (soort gips)
ἀλληγορεω	--	‘ik spreek een allegorie’; (van <i>allos</i> ‘anders’ en <i>agoruo</i> ‘ik spreek’)
ἅμα	--	‘tegelijktijd’; verwant aan Sanskr. <i>sa(ma)</i> , Eng. ‘same’, D. ‘sammt’, Ned. ‘samen’ (vaak was een spiritus asper een sigma in een eerder stadium van de Griekse taal)
ἄμην	--	‘amen’; (van Hebr. voor ‘het is zeker’)
ἀναθεμα	--	lett. ‘een ding ergens opgezet’, ‘vloek’, ‘vervloekte’; vgl. ‘anathema’
ἀναλογία	--	‘verdeling’, ‘proportie’; vgl. ‘analogie’
ἀναστασις	--	‘wederopstanding’ (van stam <i>sta</i> verwant aan ‘staan’); vgl. meisjesnaam ‘Anastasia’
ἄνεμος	--	‘wind’, (van <i>ao</i> , <i>aèmi</i> ‘ik adem’); vgl. Skr. ‘atmen’ en D. en Ned. ‘adem’ (verw. aan Lat. <i>anima</i> , <i>animus</i>)
ἄνθος	--	‘bloem’; vgl. ‘anthologie’
ἄνθρωπος	--	‘mens’; vgl. ‘antropologie’, ‘filantroop’, enz.
ἄντι	--	‘tegen’, ‘anti’; vgl. ‘antichrist’
ἄντιθεσις	--	‘tegenstand’, ‘oppositie’; vgl. ‘antithese’
ἄντιτυπος	--	‘tegenbeeld’; vgl. Eng. ‘antitype’
ἄντιχριστός	--	‘antichrist’

ἀπο	–	‘(van)af’; vgl. Ned. ‘af’, D. ‘ab’, Eng. ‘of(f)’
ἀποθηκη	–	‘schuur’; vgl. Ned. ‘apotheek’ (van Gr. <i>apotithèmi</i> ‘ik zet weg’)
ἀποκαλυψις	–	‘openbaring’; vgl. Eng. ‘apocalypse’
ἀπολογία	–	‘weerwoord’, ‘verdediging’; vgl. Eng. ‘apology’
ἀποστολος	–	‘afgezant’; vgl. ‘apostel’
ἀργυριον	–	‘zilver(geld)’; vgl. Fr. ‘argent’
ἀριθμος	–	‘nummer’; vgl. Eng. ‘arithmetic’
ἀρχαγγελος	–	‘aartsengel’; vgl. Eng. ‘archangel’, D. ‘Erz-‘
ἀρχιτεκτων	–	‘hoofdbouwer’; vgl. ‘architect’ (van <i>archo</i> ‘ik begin’): [lett. ‘voor (hoofd) timmerman’]
ἀσβεστος	–	‘onblusbaar’ (van alfa {-privans [lett. ‘rovende alfa’]}) en <i>sbennumi</i> ‘ik blus’) vgl. ‘asbest’
ἄσκος	–	‘zak’; vgl. Eng. ‘sack’
ἄστηρ	–	‘ster’
ἄστρον	–	‘ge(stern)te’, ‘constellatie’; vgl. ‘astronomie’, ‘astrologie’
αὐτοματος	–	‘vanzelf’; vgl. Ned. ‘automaat’
αὐτος	–	‘zelf’; vgl. Ned. ‘autistisch’

23.3 Etymologie

βαλλω	–	‘ik werp’; vgl. Eng. ‘ballistic missile’
βαπτιστης	–	‘doper’; vgl. ‘Baptist’
βαρβαρος	–	‘vreemdeling’, ‘buitenlander’; vgl. ‘barbaar’
βαρος	–	‘gewicht’, ‘zwaarte’, ‘last’; vgl. ‘barometer’
βασιλικος	–	‘koninklijk’; vgl. ‘basilisk’
βιβλος	–	‘boek’, ‘rol’; vgl. ‘bijbel’
βιος	–	‘leven’, ‘leeftocht’; vgl. ‘biologie’
βλασφημew	–	‘ik laster’; vgl. Eng. ‘to blaspheme’ (van <i>blapto</i> ‘ik schaad’ en <i>phèmè</i> ‘spraak’, ‘gerucht’)
βορρας	–	‘Noord(en)’; vgl. ‘boreaal’, Lat. ‘borealis’
βοτανη	–	‘plant’, ‘kruid’; vgl. ‘botanie’
βουλομαι	–	‘ik wil’, ‘ik ben van plan’ (de uitgang lijkt op een passivum, maar is het niet!); vgl. ‘aboulia’ (twijfeldwang)
γαγγραινα	–	‘koudvuur’, ‘gangreen’ (van <i>graino</i> ‘ik knaag’)
γαμος	–	‘huwelijk’ (waarsch. van een wortel <i>gam</i> ‘binden’); vgl. ‘monogamie’
γενεαλογια	–	‘genealogie’ (van <i>genea</i> ‘geslacht’ en <i>logia</i> [verw. aan <i>logos</i> ‘woord’ en <i>lego</i> ‘ik zeg’])
γενεις	–	‘herkomst’, ‘geboorte’ (van <i>geno</i> of <i>ginomai</i> ‘ik word’); vgl. ‘genesis’
γεωργος	–	‘boer’, ‘landwerker’ (van <i>gè</i> ‘land’ en <i>ergo</i> ‘ik werk’); vgl. Eng. ‘George’
γη	–	‘land’, ‘aarde’; vgl. ‘geologie’
γλωσσα	–	‘tong’, ‘taal’; vgl. ‘glossolalie’
γνωσις	–	‘kennis’; vgl. ‘gnosis’, ‘gnostici’
γραμμα	–	‘letter’ (van <i>grāfo</i> ‘ik schrijf’); vgl. ‘grammatica’
γραφω	–	‘ik schrijf’; vgl. ‘grafologie’
γυμνασια	–	‘(lichamelijke) oefening’ (van <i>gymnazo</i> ‘ik oefen’ van <i>gymnos</i> (half) naakt, omdat men (bijna) zonder kleren oefende); vgl. ‘gymnastiek’, ‘gymnasium’
γυνη	–	‘vrouw’; vgl. ‘gynaecologie’ (van <i>gynaikos</i> 2 ^{de} nv. van <i>gynè</i>)

δαμων	–	‘kwade geest’, ‘demon’
δεκα	–	‘tien’; vgl. Eng. ‘the decalogue’ (de tien geboden)
δενδρον	–	‘boom’; vgl. ‘rhododendron’, ‘dendriet’
δερμα	–	‘huid’; vgl. ‘dermatologie’
δεσποτης	–	‘meester’, ‘heer’; vgl. ‘despoot’
δευτερος	–	‘tweede’; vgl. ‘Deuteronomium’ (‘tweede wet’ van <i>nomos</i> ‘wet’)
δημος	–	‘bevolking’; vgl. ‘democratie’ (van <i>kratos</i> ‘kracht’)
δια	–	‘door(heen)’; vgl. ‘dia’ (die het licht doorlaat)
διαβολος	–	‘duivel’, ‘valse aanklager’, ‘lasteraar’ (van <i>diaballo</i> ‘ik werp dooreen’); vgl. Eng. ‘diabolical’
διαγνωσις	–	‘mening’, ‘onderzoek’, ‘beslissing’ (juridische term); vgl. ‘diagnose’
διαδημα	–	‘kroon’, ‘diadeem’ (van <i>dia</i> en <i>deo</i> ‘ik bind’; oorspr. een witblauwe band die Persische koningen op de tulband bonden)
διακονια	–	‘bediening’, ‘dienst(verlening)’; vgl. ‘diaconie’
διακονος	–	‘bediende’, ‘dienstknecht’; vgl. ‘diaken’
διαλεκτος	–	‘taal (die bij een volk hoort)’ (van <i>lego</i> ‘ik zeg, spreek’); vgl. ‘dialect’
διασπορα	–	‘verstrooiing’ (van <i>speiro</i> ‘ik strooi’); vgl. ‘diaspora’ (nl. van de tien stammen; ook wel van alle twaalf, of alleen van Juda en Benjamin)
δογμα	–	‘leerstelling’, ‘wetsbesluit’, ‘ordonnantie’; vgl. ‘dogma’
δοξα	–	‘eer’, ‘glorie’; vgl. ‘doxologie’
δρακων	–	‘draak’
δυναμις	–	‘macht’, ‘kunnen’; vgl. ‘dynamiet’
δυναστης	–	‘hoge beambte’; vgl. ‘dynastie’
δυο	–	‘twee’; vgl. ‘duo’
δυσεντερια	–	‘dysenterie’ (van <i>dys</i> ‘mis-, on-, dis’ en <i>enteron</i> ‘ingewanden’)

24.3 Etymologie

ἐγω	–	‘ik’; vgl. Lat. ‘ego’
ἔθνικος	–	‘heiden(s)’; vgl. Eng. ‘ethnic’
ἔθνος	–	‘ras, natie, volk, heidenen’; vgl. ‘ethnologie’
ἔθος	–	‘gebruik, voorschrift’; vgl. Eng. ‘ethos’
εἰδωλον	–	‘beeld, beeltenis van een valse god, valse god’; vgl. ‘idool’
εἰκω	–	‘wijken’
εἰκων	–	‘beeld, figuur, gelijkenis’; vgl. ‘ikoon’
εἰρηνη	–	‘vrede’; vgl. de meisjesnaam ‘Irene’
εἷς, μια, ἐν	–	‘één’; vgl. div. talen: ‘one’, ‘ein’, ‘un’, ‘een’, ‘uno’, enz.
ἐκ	–	‘uit’; vgl. Lat. ‘ex’
ἐκκλησια	–	‘vergadering, kerk’; vgl. Fr. ‘église’, Sp. naam ‘Iglesias’; van <i>ekkaleo</i> ‘ik roep (mensen) uit’
ἐκστασις	–	‘extase, verwondering’; vgl. ‘xtc’
έλκος	–	‘zweer’; vgl. Lat. ‘ulcus’, Eng. ‘ulcer’
ἐμος	–	‘mijn’; vgl. Lat. ‘meus’, enz.
ἐμποριον	–	‘markt’; vgl. Lat. ‘emporium’, Eng. ‘empire’
ἐν	–	‘in’; vgl. Lat. ‘in’, D. ‘im’, enz.
ἐνεργεια	–	‘werkzaamheid, werking, werkzame kracht’; vgl. ‘energie’
ἕξ	–	‘zes’; vgl. Lat. ‘sex’, (de spiritus asper was voorheen vaak een sigma), Eng. ‘six’, D. ‘sechs’, enz.

ἐπισκοπος	–	‘toezichthouder, opzichter, wachter’ van <i>episkopeo</i> ‘ik zie toe’; vgl. Lat. ‘episcopus’, Eng. ‘bishop’
ἐπιστολη	–	‘brief’; vgl. Eng. ‘epistle’, Ned. ‘epistel’
ἐπιφανεια	–	‘verschijning’; vgl. Eng. ‘epiphany’
ἔπος	–	‘woord’; vgl. ‘epos’
ἔσθης	–	‘kleding(stuk)’; vgl. Lat. ‘vestis’; Eng. Ned. ‘vest’
ἔσθω	–	‘ik eet’; vgl. Lat. ‘edere’, Eng. ‘to eat’, D. ‘essen’
ἔσπερα	–	‘avond’; vgl. Lat. ‘vesper’
ἔσχατος	–	‘laatste’; vgl. ‘eschatologie’
ἔσωτερος	–	‘binnen(st)’; vgl. ‘esoterisch’
εὐαγγελιον	–	‘goede tijding’; vgl. ‘evangelie’
εὐαγγελιστης	–	‘iem. die goede tijding brengt’; vgl. ‘evangelist’
εὐγενης	–	‘nobel’, (lett. ‘van goede geboorte’); vgl. jongensnaam ‘Eugene’
εὐχαριστια	–	‘dankbaarheid’, ‘het danken’; vgl. Eng. ‘eucharist’, Ned. ‘eucharie’

25.3 Etymologie

ζηλος	–	‘geestdrift’, ‘jaloezie’; vgl. Eng. ‘zeal’, ‘jealousy’
ζηλωτης	–	‘Zeloot’; vgl. Eng. ‘zealot’
ζυγος	–	‘juk’; verwant aan Lat. ‘iugium’, Eng. ‘yoke’, Fr. ‘joug’, D. ‘Joch’
ζων	–	‘levend wezen’, ‘beest’; vgl. ‘zoölogie’
ἡγεμονια	–	‘hegemonie’; vgl. Eng. ‘hegemony’
ἡδονη	–	‘plezier’, ‘genot’; vgl. ‘hedonisme’
ἡλιος	–	‘zon(licht)’; vgl. ‘helium’
ἡχος	–	‘geluid’, ‘bericht’, ‘gerucht’; vgl. ‘echo’
θεα	–	‘godin’, vgl. gelijkkluidende meisjesnaam
θεατρον	–	‘schouwburg’, ‘toneel’, ‘auditorium’, ‘publiek’, ‘schouwspel’; vgl. ‘theater’
θεραπεια	–	‘dienst(betoon)’, ‘genezing’, ‘(de gezamenlijke) dienstknechten’; vgl. ‘therapie’
θερμη	–	‘hitte’; vgl. ‘thermisch’
θεωρια	–	‘het zien’, ‘wat gezien wordt’, ‘schouwspel’; vgl. ‘theorie’
θησαυρος	–	‘geldkist’, ‘voorraadkamer’, ‘schat(kamer)’; vgl. Lat. Eng. ‘thesaurus’
θραυω	–	‘(ver)breken’, ‘verwonden’; vgl. ‘trauma’
θρηνος	–	‘weeklagen’, ‘klaagzang’; vgl. D. ‘Thräne’, ‘dröhnen’, Ned. ‘tranen’, ‘dreunen’
θρονος	–	‘troon’
θυρα	–	‘deur’; vgl. Eng. ‘door’, D. ‘Thür’
θωραξ	–	‘borstschild’, ‘borstharnas’, vgl. Eng. ‘thorax’
ιασπισ	–	‘jaspis’; vgl. Eng. ‘jasper’
ιατρος	–	‘arts’, ‘dokter’; vgl. ‘psychiater’
ιδιος	–	‘eigen’; vgl. ‘idioom’
ιδιωτης	–	‘ongeschoold man’, ‘eenvoudig burger’; vgl. Ned. ‘idiot’
ιερος	–	‘heilig’, ‘gewijd’; vgl. ‘hieroglyf’
ιππος	–	‘paard’; vgl. ‘hippodroom’, enz.
ιρις	–	‘regenboog’; vgl. gelijkkluidende meisjesnaam
ιχθυς	–	‘vis’; vgl. Christelijk ‘ichthus’ symbool van het anacronym Ἰησους Χριστος Θεου Ὑιος Σωτηρ

26.3 Etymologie

καθαρος	–	‘rein’; vgl. meisjesnaam ‘Catharina’, ‘katharsis’
καθηγητης	–	‘meester’, ‘leraar’ (eig. ‘begeleider’); vgl. ‘cathegeet’, enz.
Καισαρ	–	‘keizer’; vgl. ‘Caesar’
κακος	–	‘slecht’; vgl. ‘cacafonie’
καλος	–	‘mooi’; vgl. ‘calligrafie’
καμηλος	–	‘kameel’
κανων	–	‘regel’, ‘standaard’; vgl. ‘canon’
καρδια	–	‘hart’; vgl. ‘cardiologie’
καταλυω	–	‘ik maak los’; vgl. ‘catalyse’, ‘catalysator’
καταστροφη	–	‘vernietiging’ (lett. ‘omverwerping’); vgl. Eng. ‘catastrophe’
κενος	–	‘leeg’; vgl. ‘cenotaaf’
κεντυριων	–	‘hoofdman over honderd’; vgl. Lat. ‘centurio’, Eng. ‘centurion’
κεραμικος	–	‘van klei, aarde’; vgl. ‘keramiek’
κεφαλη	–	‘hoofd’; vgl. ‘encefalogram’
κηνσος	–	‘belasting’; vgl. Lat. ‘census’
κιθαρα	–	‘harp’, ‘citer’; vgl. ‘gitaar’
κιναμωμον	–	‘kaneel’; vgl. Eng. ‘cinnamon’
κινεω	–	‘ik beweeg’, ‘ik word bewogen’, ‘ik verplaats’; vgl. ‘kinetisch’
κλεις	–	‘sleutel’; vgl. Fr. ‘clef’
κλεπτω	–	‘ik steel’; vgl. ‘kleptomanie’
κοδραντης	–	‘1/4 as’; vgl. Lat. ‘quadrans’
κοιτη	–	‘huwelijksbed’, ‘huwelijkse liefde’; vgl. ‘coitus’
κολλαω	–	‘ik lijm’, ‘ik bevestig’; vgl. ‘collage’
κολπος	–	‘boezem’, ‘baai’; vgl. Eng. ‘bathykolpian’
κομη	–	‘(lang) haar’; vgl. ‘komeet’ (vanwege de lange staart)
κοσμος	–	‘wereld’, ‘universum’, ‘versiering’; vgl. ‘kosmos’
κουστωδια	–	‘(soldaten van de) wacht’; vgl. Lat. ‘custodia’
κραββατος	–	‘kampbed’; vgl. Lat. ‘grabatus’
κραζω	–	‘ik schreeuw’; vgl. Eng. ‘to cry’
κρανιον	–	‘schedel’; vgl. Eng. ‘cranium’, Ned. ‘kraan’, ‘kranig’
κρεας	–	‘vlees’; vgl. Lat. ‘caro’, ‘cruor’
κριμα	–	‘oordeel’, ‘veroordeling’, ‘rechtzaak’; vgl. Fr. ‘crime’, Eng. ‘crime’
κρισις	–	‘oordeel’, ‘straf’; vgl. ‘crisis’
κριτηριον	–	‘rechtzaak’, ‘rechtbank’; vgl. Eng. ‘criterion’
κριτικος	–	‘geschikt om te oordelen, beoordelen’; vgl. Eng. ‘critical’
κρυπτος	–	‘geheim’; vgl. ‘kryptisch’
κρυσταλλος	–	‘kristal’
κυβερνησις	–	‘regering’, ‘het regeren’; vgl. Eng. ‘government’
κυκλω	–	‘in een cirkel’, ‘rondom’; vgl. Eng. ‘cycle’
κυμβαλον	–	‘cymbaal’
κυμινον	–	‘komijn’; vgl. Eng. ‘cum(m)in’, D. ‘Kümmel’
κωμη	–	‘dorp’ (eig. ‘de plaats waar de veldwerkers liggen en slapen’) [verwant aan Eng. ‘home’]

27.3 Etymologie

λαλεω	–	‘spreken’; vgl. ‘lallen’
λαμπας	–	‘lamp’
λαρυγξ	–	‘keel’; vgl. Eng. ‘larynx’
λεγεων, λεγιων	–	‘legioen’; vgl. Lat. ‘legio’
λεντιον	–	‘linnen schort’; vgl. Lat. ‘linteum’
λεπρα	–	‘melaatsheid’; vgl. Eng. ‘lepra’
λευκος	–	‘hel’, ‘licht(end)’, ‘wit’; vgl. Lat. ‘luceo’, D. ‘leuchten’
λιβερτινος	–	‘(zoon van een) vrijgelaten [Joodse] slaaf’; vgl. Lat. ‘libertinus’, Eng. ‘libertine’
λιθος	–	‘steen’; vgl. ‘lithografie’
λιτρα	–	‘pond’; vgl. ‘liter’
λογικος	–	‘redelijk’; vgl. ‘logisch’
μαγεια, μαγια	–	‘magie’ (mv.: magische kunsten), ‘astronoom/astroloog’
μαγος	–	‘magiër’, wijze
μαθητευω	–	‘(tot) een discipel/leerling zijn (maken)’, ‘onderwijzen’; vgl. Eng. ‘mathematics’
μαμη	–	‘grootmoeder’; vgl. ‘mama’
μαμωνας	–	‘Mammon’ [Hebr. voor ‘wat men vertrouwt’]
μανια	–	‘manie’
μαννα	–	‘manna’
μαραναθα	–	‘maranatha’ [Hebr. voor ‘de Heer komt eraan’]
μαρτυς	–	‘getuige’; vgl. Eng. ‘martyr’ (witness for Christ)
μεγαλειος	–	‘groots’, ‘prachtig’, ‘schitterend’, ‘indrukwekkend’; vgl. ‘megalomania’
μεγας	–	‘groot’; vgl. Lat. ‘magnus’, ‘magister’, Eng. ‘most’, Goth. ‘maist’, Ned. ‘meest’, enz.
μεθοδεια	–	‘oplichterij’, ‘bedrog’; vgl. ‘methode’
μελας	–	‘zwart’; vgl. ‘melancholie’ (‘zwartgalligheid’)
μελισσιος	–	‘van bijen’, ‘door bijen gemaakt’ (met <i>kèrion</i> ‘honigraat’); vgl. meisjesnaam ‘Melissa’
μεταμορφωω	–	‘van vorm veranderen’, ‘van gedaante veranderen’; vgl. ‘metamorfose’
μετρεω	–	‘meten’, ‘afmeten’, ‘toemeten’; vgl. ‘meter’
μην	–	‘nieuwe maan’, ‘maand’
μιασμα	–	‘vlek’, ‘bezoedeling’; vgl. Eng. ‘miasma’
μιγμα	–	‘mengsel’; vgl. Eng. ‘mixture’
μιγνυμι	–	‘mengen’; vgl. Eng. ‘to mix’
μιλιον	–	‘mijl’ (duizend stappen)
μιμεομαι	–	‘imiteren’, ‘nadoen’; vgl. ‘mimen’
μισεω	–	‘ik haat’; vgl. Eng. ‘misogynist’
μοδιος	–	‘modius’ (korenmaat)
μυθος	–	‘mythe’
μυλος	–	‘molen(steen)’
μυλων	–	‘molen(huis)’
μυριας	–	‘tien duizend’, ‘zeer grote menigte’, ‘zeer groot getal’; vgl. Eng. ‘myriad(s)’
μυστηριον	–	‘geheimenis’, ‘mysterie’

28.8 Etymologie

ναρδος	–	‘nardus(plant)’(uit Oost India); Sanskriet, Hebr. ‘nerd’, Eng. ‘nard’
νεκρος	–	‘dood’; vgl. ‘necrofilie’
νυν	–	‘nu’; vgl. Eng. ‘now’, D. ‘nun’ Lat. ‘nunc’
ξενος	–	‘vreemd(eling)’, ‘gast(heer)’; vgl. ‘xenofobie’
όδος	–	‘weg’; vgl. ‘kathode’
οικονομια	–	‘huishoudkunde’, ‘beheer’, ‘bestuur’, ‘leiding’, ‘administratie’; vgl. ‘economie’
οικονομος	–	‘beheerder’; vgl. ‘econoom’
όλιγος	–	‘klein’, ‘weinig’, ‘beetje’; vgl. ‘oligarch’
όλος	–	‘(ge)heel’; vgl. ‘hologram’
όνομα	–	‘naam’; vgl. L. ‘nomen’, Eng. ‘name’, D. ‘Name’
όρεγομαι	–	‘zich zelf (uit)strekken naar’, ‘reiken naar’, ‘smachten’, ‘begeren’; vgl. Lat. ‘rego’, Eng. ‘to reach’, D. ‘rekenen’, ‘strecken’, ‘reichen’
όρφανος	–	‘ouderloos’, (vooral) ‘vaderloos’, ‘wees’; vgl. Eng. ‘orphan’
όφθαλμος	–	‘oog’; vgl. ‘ophthalmologie’
παθος	–	‘(zondige) hartstocht’, ‘passie’; vgl. ‘pathos’
παιδαγωγος	–	‘onderwijzer’; vgl. ‘paedagogie’
παλαιος	–	‘oud’; vgl. ‘palaeoklimatologie’, enz.
πανοπλια	–	‘volledige wapenuitrusting’; vgl. Eng. ‘panoply’
παραδεισος	–	‘paradijs’ (de derde hemel wel te verstaan; niet de hof van Eden)
παραδοξος	–	‘ongelooflijk’, ‘wonderbaarlijk’; vgl. ‘paradox’
πατηρ	–	‘vader’; vgl. Lat. ‘pater’, Eng. ‘father’, D. ‘Vater’, Fr. ‘père’, enz.
πεντηκοστη	–	‘pinksteren’; vgl. Eng. ‘pentecost’
πλαναω	–	‘ik bedrieg’, ‘ik misleid’; vgl. ‘planeet’ (dwalende ster)
πλασμα	–	‘pottbakkerswerk’; vgl. ‘plasma’
ποιημα	–	‘werk’, ‘het gemaakte’; vgl. Eng. ‘poem’
πολεμος	–	‘oorlog’, ‘dispuut’, ‘onenigheid’; vgl. ‘polemiek’
πορνο -νη	–	‘(mannelijke)prostituut’, ‘prostituée’; vgl. ‘porno’
πραγμα	–	‘zaak’, ‘ding’, ‘daad’, ‘het gedane’, ‘waarmee men doende is’; vgl. ‘pragmatisch’
προφητης	–	‘profeet’ [van <i>profèmi</i> ‘verkondigen’]
προφητικος	–	‘profetisch’
προφητις	–	‘profetes’
πυρ	–	‘vuur’[waarsch. van Sanskriet <i>pu</i> ‘reinigen’, ‘zuiveren’]; vgl. Eng. ‘fire’, D. ‘Feuer’
πυργος	–	‘toren’, ‘bolwerk’; vgl. ‘burcht’, D. ‘Burg’

29.4 Etymologie

ράββι	–	‘rabbi’, ‘leraar’; van Hebr. ‘rav’, dat is ‘groot’, ‘veel’
ρέδη	–	‘wagen’; vgl. Eng. ‘to ride’, Ned. ‘rijden’
ρίζα	–	‘wortel’; vgl. Lat. ‘radix’, Eng. ‘root’, D. ‘Reis’
σαββατον	–	‘sabbat’, ‘zaterdag’; van Hebr. ‘shabbaat’, dat is ‘rustdag’

σακκος	–	‘zak’; vgl. Hebr. ‘sak’, Lat. ‘saccus’, Eng. ‘sack’
σινδων	–	‘linnen (kleed)’; vgl. Heb. ‘sadien’, Skr. ‘sindhu’, Egypt. ‘schenti’, Ned. ‘satijn’
συμυρια	–	‘mirre’; vgl. Heb. ‘moor’, Eng. ‘myrrh’
σπογγος	–	‘spons’; vgl. Eng. ‘sponge’
σταδιον	–	‘renbaan’, ‘stadion’, ‘stadium (185 m.)’
στεγω	–	‘bedekken’, ‘verhullen’, ‘verdragen’; vgl. Lat. ‘tego’, Eng. ‘to deck’, ‘to thatch’, Ned. ‘dekken’
στελλω	–	‘zetten’, ‘(op)stellen’, ‘uitrusten’; vgl. D. ‘stellen’, Eng. ‘stall’, Ned. ‘stellen’
στεναζω	–	‘zuchten’; vgl. D. ‘stöhnen’, Eng. ‘stentorian’, Ned. ‘steunen’
στιγμα	–	‘merkteken’; vgl. Lat. ‘stimulus’, Eng. ‘to stick’, ‘to sting’, D. ‘stechen’, Ned. ‘steken’
στομαχος	–	‘buik’; vgl. Eng. ‘stomach’
συμπαθεω	–	‘meelijden’, ‘medelijden hebben’; vgl. ‘sympathie’
συμποσιον	–	‘(gasten van een) drinkpartij’, ‘groep’, ‘rij’ [lett. ‘samendronk’]; vgl. ‘symposium’
συμφωνια	–	‘muziek’, [lett. ‘samenklank’]; vgl. ‘symphonie’
συναγωγη	–	‘(samenkomst in een) synagoge’
συνεδριον	–	‘Joodse raad’, ‘sanhedrin’; vgl. Eng. ‘Sanhedrin’
σχισμα	–	‘scheur’, ‘religieuze scheuring’; vgl. Eng. ‘schism’
σχολη	–	‘school’; vgl. ‘scholastici’, Eng. ‘scholar’

30.4 Etymologie

ταβερναι	–	‘stopplaats’; vgl. Lat. ‘taberna’, Eng. ‘tavern’, Ned. ‘taverne’
τακτος	–	‘bepaald’, ‘(op)gesteld’; vgl. Eng. ‘tactic(al)’, Ned. ‘taktisch’
ταλαντον	–	‘talent(gewicht/geldsom)[ong. EUR 230]’
ταξις	–	‘(rang)orde’; vgl. ‘taxi’
ταυρος	–	‘stier’; vgl. Lat. ‘taurus’, Sp. ‘toro’
τεχνη	–	‘kunst(vaardigheid)’, ‘vakmanschap’, ‘beroep’; vgl. ‘techniek’
τεχνιτης	–	‘handwerksman’, ‘vakman’; vgl. ‘techneut’, ‘technicus’
τιτλος	–	‘opschrift’; vgl. Lat. ‘titulus’, Eng. ‘title’, Ned. ‘titel’
τοπος	–	‘plaats’, ‘gelegenheid’; vgl. Eng. ‘topic(al)’
τρεμω	–	‘trillen’, ‘beven’, ‘bang zijn’; vgl. Lat. ‘tremor’
τριτος	–	‘derde’; vgl. Eng. ‘third’, D. ‘dritte’
τυπος	–	‘merkteken’, ‘indruk’, ‘beeld’, ‘figuur’, ‘model’, ‘voorbeeld’, ‘strekking’; vgl. Ned. ‘type’
τυπικως	–	‘bij wijze van voorbeeld’; vgl. Eng. ‘typical’, Ned. ‘typisch’
υακινθινος	–	‘(zeer) donkerrood’; vgl. Eng. ‘hyacinth’
υβρις	–	‘overmoed’, ‘misdadigheid’, ‘belediging’, ‘misdad’; vgl. Eng. ‘hubris’
υγιαινω	–	‘gezond zijn’; vgl. Eng. Ned. ‘hygiene’
υδρωπικος	–	‘waterzuchtig’; vgl. Eng. ‘dropsical’
υδωρ	–	‘water’; vgl. Ned. ‘hydrolisch’
υμνος	–	‘lied’; vgl. Eng. ‘hymn’
υπερβολη	–	‘buitengewoonheid’, ‘superioriteit’; vgl. Eng. ‘hyperbole’, Ned. ‘hyperbool’
υπνος	–	‘slaap’; vgl. Eng. Ned. ‘hypnotic’, ‘hypnotisch’

31.4 Etymologie

φαντασια	–	‘praal’, ‘statie’; vgl. ‘fantasie’
Φαραω	–	‘farao’; vgl. Eng. ‘Pharao’
Φαρισαιος	–	‘Farizeeër’ [lett. ‘iemand die zich afzondert’ van Heb. ‘farash’ ‘hij zondert zich af’]
φαρμακεια	–	‘magie [waarschijnlijk onder invloed van drugs]’; vgl. Eng. ‘pharmacy’, Ned. ‘farmaceutisch’
φauλος	–	‘waardeloos’, ‘slecht’; vgl. D. ‘faul’, ‘flau’, Ned. ‘vuil’, ‘flauw’
φημη	–	‘faam’, ‘roep’; vgl. Eng. ‘fame’
φιαλη	–	‘[platte] schaal’, ‘viool’; vgl. Eng. ‘vial’
φιλεω	–	‘ik heb lief [als vriend]’; vgl. ‘bibliofiel’, enz.
φιλοσοφια	–	‘filosofie’ [lett. ‘liefde voor wijsheid’]
φοβος	–	‘vrees’, ‘angst’, ‘bangheid’; vgl. Eng. ‘fobic’, Ned. ‘fobie’
φραγελλιον	–	‘zweepje’; vgl. Eng. ‘flagellate’
φρην	–	‘verstand’, ‘gedachten’ [oorspr. ‘longen’, ‘middenrif’, ‘begeerten’]; vgl. ‘frenologie’
φυγη	–	‘vlucht’, ‘ontsnapping’; vgl. ‘fuga’
φυλακτηριον	–	‘gebedsriem’ [oorspr. ‘wachtpost’, ‘voorbehoedsmiddel’]; vgl. Eng. ‘phylactery’
φυσικος	–	‘natuurlijk’, ‘geleid door de [instincten] van de natuur’; vgl. Eng. ‘physical’, Ned. ‘fysiek’
φωνη	–	‘geluid’, ‘stem’; vgl. ‘telefoon’ [‘verre stem’]
φως	–	‘licht’; vgl. Ned. ‘foto [van genitivus <i>fotos</i>]
φωσφορος	–	‘morgenster’; vgl. ‘fosfor’

32.4 Etymologie

χαλκηδων	–	‘chalcedon’
χαρακτηρ	–	‘exacte gelijkenis’; vgl. Eng. ‘character’, Ned. ‘karakter’
χαρτης	–	‘papier’; vgl. Eng. Ned. ‘charta’
χιλιας	–	‘(het getal)duizend’; vgl. Ned. ‘chiliast’
χολη	–	‘gal’; vgl. Eng. ‘gall’
χορος	–	‘(groep) dansers’, ‘dans’; vgl. Eng. ‘choir’, Ned. ‘koor’
χριστος	–	‘Christus’ [lett. ‘gezalfde’ van <i>chrío</i> ‘ik zalf’]
ψαλμος	–	‘psalm’
ψευδο-	–	‘valse’, ‘leugenachtig’, bijv. <i>ψευδοδιδασκαλο</i> ‘dwaalleraar’
ψυχη	–	‘ziel’, vgl. ‘psychologie’
ὠδη	–	‘lied’ (ter ere van God); vgl. Eng. Ned. ‘ode’
ὠον	–	‘ei’; vgl. Lat. ‘ovum’
ώρα	–	‘uur’, ‘stonde’; vgl. Lat. ‘hora’, Eng. ‘hour’, Fr. ‘heure’
ὠσαννα	–	‘hosanna’ [Hebr. lett. ‘red dan’, anderen ‘red ons’], ‘wees gunstig’, ‘wees genadig’ [voor Davids Zoon]

33.4 Etymologie

Nadat we de meeste woorden die aan het bijbels Grieks verwant zijn, gegeven hebben, willen wij nu enkele woorden behandelen en u laten zien hoe ze in de Griekse taal zelf zijn opgebouwd.

ΠΟΤΕ;	-wanneer?	ΤΟΤΕ	-toen, dan	ὅΤΕ	-wanneer, toen
ΠΟΤΕ	-eens, ooit			ὅΠΟΤΕ	-wanneer (ook)
ΠΩΣ;	-hoe?	οὕΤΩΣ	-zo	ὥΣ	-hoe, zoals
ΠΩΣ	-op een of andere wijze, misschien			ὅΠΩΣ	-hoe (ook), zoals
ΠΟΥ;	-waar?			οὐ	-waar
ΠΟΣΟΣ;	-hoe groot? hoeveel?	ΤΟΣΟΣ	-zo groot	ὅσοΣ	-(zo groot, zoveel) als hoe (groot), hoe
(veel)					
ΠΟΙΟΣ	-hoe(danig)?	ΤΟΙΟΣ	-zo(danig)	οἷοΣ	-(zodanig) als -hoe(danig), wat een

Nomina Agentis (handelende persoon):

-της ὁ	βαπτίζω	βαπτιστης	doper
-ος ὁ	λέγω	σπερμολογος	kletser, praatjesverkoper
-τηρ (-τωρ ὁ	ἔρεω	ῥητωρ	redenaar
-ευσ ὁ	βασιλευω	βασιλευς	koning

Nomina Actionis (handeling of toestand):

-τις (-αις ἡ	τασσω	ταξις	orde, gelid
-σιη (-σια ἡ	ἐκκαλεω	ἐκκλησια	vergadering

Nomina Rei Actae (gevolg van de handeling):

-μα το	πρασσω	πραγμα	zaak
-ος το	εἶπον	ἔπος	woord

Nomina Loci (plaats van de handeling):

-τηριον το	δεσμος	δεσμωτηριον	gevangenis
------------	--------	-------------	------------

Nomina Qualitatis (eigenschap of toestand):

-συνη ἡ	δικαιος	δικαιοσυνη	rechtvaardigheid
-ια ἡ	ἀληθης	ἀληθεια	waarheid
-της,-τητος ἡ	χρηστος	χρηστοτης	goedheid, integriteit

Diminutiva (verkleinwoorden):

-ισκος, (-η	παις	παιδικη	meisje, (jonge) dienstmaagd
	νεανιας	νεανισκος	jongeling
-ιον το	παις	παιδιον	jongetje

Gentilis ('volksnaam'):

-της ο'	Ἰσραηλ	Ἰσραηλιτης	Israeliet
---------	--------	------------	-----------

34.4. Etymologie

Na de verschillende uiteinden van zelfstandig naamwoorden, geven wij u nu de verschillende uiteinden van bijvoeglijk naamwoorden.

Adiectiva:

Mogelijk, geschikt:

-ος	λογος	ἀλογος	onredelijk
-ρος	λαμπω	λαμπρος	schitterend
-ης, -εος	ληθω	ἀληθης	waarachtig
-μων, μονος	ἐπισταμαι	επιστημων	kundig

Voorzien van:

-τος	πειθω	πιστος	trouw
------	-------	--------	-------

Vol van:

-ιος	τιμη	τιμιος	geëerd
------	------	--------	--------

Behorend tot:

-ικος	βασιλευς	βασιλικος	koninklijk
-------	----------	-----------	------------

Afkomstig van, behorende tot:

-ιος	Κορινθο	Κορινθιος	korinthisch
-ινος	Ἀλεξανδρια	Ἀλεξανδρινος	alexandrijns
-ικος	Ἰουδα	Ἰουδαϊκος	joods

Bij stofnamen:

-εος, -ειος	χρυσος	χρυσε(ι)ος	gouden
-ινος	μυλος	μυλιος	(gemaakt) van een molensteen

35.3 Etymologie

Wij geven u nu enkele Griekse woorden en laten u zien hoe zij verwant zijn aan elkaar.

νηπιος	-	jong, kinderlijk, onmondig < νη [on-, -loos] + ἔπος [woord], vgl. εἶπον [ik zei, zij zeiden]
ἡπιος	-	vriendelijk, zacht [met woorden]
νηστευω	-	vasten < νη ~ ἐσθιω [eten]

προσκυνεω	-	aanbidden, vereren, huldigen [van het Oosterse gebaar dat men zich voor iemand op de knieën werpt en zijn hand, knie of zoom van zijn kleed kust] < προ ~ κυνεω [kussen]
ίλεω	-	genadig, vriendelijk; vgl. met volgende
έλεος	-	genade, barmhartigheid [verwant aan: έλεεω, έλεεινο, enz.]
έμεω	-	braken, overgeven; vgl. Sanskr. 'vam', Lat. 'vomere', Eng. 'vomit' [herinner u dat van India tot en met Engeland alle talen (behalve het Baskisch) tot de Indo-Germaanse taalfamilie behoren]
είς	-	één; vgl. met ένοτης [éénheid]
όχλος	-	(onrust, last)(van een)(grote menigte); vgl. ένοχλεω [lastig vallen]
είδω, ίδω, οίδα	-	verwant aan Ned. 'weten', 'vinden'; οίδα [ik weet], een v.v.t. van 'zien'

36.4 Etymologie

Één van de kenmerken van de wijsheid van boven (έπιεικεια= mildheid, zachtheid): komt onder meer van het woord είκος (dat op zijn beurt komt van έοικα='lijkend', of 'gelijkend' en vandaar 'betamelijk'; [lett. 'ik lijk', enz.]); en betekent 'waarschijnlijk' (vgl. Eng. 'likely'), 'natuurlijk', 'betamelijk' en 'redelijk'. Daarom wordt het ook wel als 'milde of zoete redelijkheid' omschreven! Deze woorden zijn ook weer taalhistorisch verwant aan het Nederlandse 'ijken' en het Latijnse 'aequare'.

Met behulp van de diverse voorzetsels woorden heel vaak nieuwe woorden en werkwoorden gemaakt, bijv. γραφω-έγγραφο, vgl. Eng. 'to engrave'. Verwant aan een werkwoord zijn vaak allerlei zelfstandig naamwoorden, bijv. έντελλω-ένταλμα-έντολη. De zogenaamde alfa privans (lett. 'rovende a') heeft de betekenis van ons on-, bijv. μελεομαι-άμελεομαι. Δυσ heeft de betekenis van en is verwant aan ons dis-.

Een woord als συνειδησις 'geweten' is wellicht door een filosoof vertaald naar het Latijn door 'conscientia' en betekent letterlijk 'een weten met (zichzelf)'. Voorzetsels worden even als in bijv. het Duits en Nederlands soms gebruikt om een woord een negatieve zin te geven, bijv. άρα 'gebed', 'wens' en καταρα < κατα ~ άρα en wordt zo 'verwensing', 'vervloeking' (D. 'Verwünschung', Verfluchung').

Hiermee komen wij aan het einde van ons onderwerp etymologie voor deze cursus.